

EDUCAȚIE ȘI ECONOMIE

EDUCATION AND ECONOMY

Prof.univ.dr. Cîrnu DORU
Universitatea “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu

“Educația este o investiție rentabilă pe termen lung, o investiție certă de care depinde viitorul oricărei națiuni. Ea trebuie să devină vectorul esențial al dezvoltării durabile a societății românești în condițiile globalizării și erei informației ”(A. Gorun)¹

Abstract:

THERE CAN BE NO ECONOMIC DEVELOPMENT WITHOUT FULFILLING SOCIAL CONDITIONS WITHOUT CHANGING THE INSTITUTIONAL FRAMEWORK. HOWEVER, MUCH OF THE ECONOMIC LITERATURE ON ECONOMIC DEVELOPMENT REMAINED SOMEWHAT INDIFFERENT TO THE SOCIAL DIMENSION OF THE PHENOMENON, IGNORING THESE CONDITIONS WITHOUT WHICH THE DEVELOPMENT PROCESS COULD NOT EXIST. TO THE EXTENT OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT, THE FUNCTIONS OF THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS SUFFER CERTAIN CHANGES. WITHIN SO-CALLED "TRADITIONAL SOCIETIES", EDUCATION MAINLY REFERS TO THE TRANSMISSION AND RECEPTION OF KNOWLEDGE, THE FORMATION OF A PUBLIC OPINION, THE ACHIEVEMENT AND MAINTENANCE OF A BROADEST SOCIAL CONSENSUS. THERE ARE ALSO NEW FUNCTIONS OF THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS, WHICH ARE OF PARTICULAR IMPORTANCE. SUCH A FUNCTION REFERS TO THE EDUCATIONAL INSTITUTION AS AN AGENT FOR RECRUITING AND DISTRIBUTING THE INDIVIDUAL OR GROUP OF INDIVIDUALS TO DIFFERENT ROLES OR ECONOMIC POSITIONS WITHIN THE SOCIAL STRUCTURE.

Keywords: *EDUCATION, ECONOMY, SUSTAINABLE DEVELOPMENT, DEMOGRAPHIC GROWTH*

Dezvoltarea economică reprezintă o formă de manifestare a dinamicii macroeconomice care presupune un ansamblu de transformări calitative, cantitative și structurale, atât în economie, cât și în cercetarea științifică și tehnologică, în mecanismele și structurile organizaționale ale economiei, în modul de gândire și în comportamentul oamenilor.

Prin urmare, nu poate exista o dezvoltare economică fără îndeplinirea unor condiții sociale, fără schimbarea cadrului instituțional. Cu toate acestea, o mare parte din literatura economică referitoare la dezvoltarea economică a rămas oarecum indiferentă la dimensiunea socială a fenomenului, neluând în considerare aceste condiții, fără de care procesul de dezvoltare nu ar putea exista.

Pe măsura dezvoltării economice, funcțiile instituțiilor educaționale suferă anumite modificări. În interiorul așa-numitelor „societăți tradiționale”, educația se referă, în principal, la transmiterea și receptarea de cunoștințe, la formarea unei opinii publice, la obținerea și menținerea unui cât mai larg consens social. De asemenea, apar noi funcții ale instituțiilor educaționale, care capătă o importanță deosebită. O astfel de funcție se referă la instituția de învățământ ca la un agent de recrutare și repartizare a individului sau grupului de indivizi spre diferite roluri sau poziții economice, în interiorul structurii sociale. Din această cauză, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare, educația a devenit o variabilă cu profunde influențe în progresul societății umane facilitând, dar și

¹ A.Gorun – *Contribuții la reconstrucția identității educației naționale. Sinteze*, Ed. Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2015,p5

împiedicând dezvoltarea economică.

Scurt istoric

Cercetările și documentele atestă faptul că la începutul secolului al XIX-lea majoritatea bărbaților și o treime din femeile din America de Nord și Europa Occidentală aveau cunoștințe de scriere și citire. Acest fapt explică transformările economice masive, reprezentate în special de revoluția industrială, petrecute în aceste țări la începutul secolului respectiv. Literatura de specialitate explică diferențele educaționale existente între diferitele națiuni (sau chiar în interiorul acestora) nu atât prin inițiative ale statului, cât mai ales prin dorința membrilor societății fundamentată pe schimbările din mediul economic și pe existența unor structuri din ce în ce mai complexe privind forța de muncă. Astfel, dezvoltarea educației s-a bazat pe dezvoltarea centrelor urbane, a rețelelor de transport, pe apariția unor noi profesii care solicitau în mod automat un nivel adecvat de dezvoltare a învățământului.

De aceea, în timp ce literatura economică este preocupată de evaluarea beneficiilor individuale și colective ale educației și folosește rezultatele ca indicator al contribuției educației la dezvoltarea economică, perspectiva istorică și socială pune accentul pe relația dintre domeniul economic și cel educațional. Astfel, dezvoltarea învățământului a fost consecința unor schimbări de natură economică petrecute în cadrul societății, pentru ca, mai apoi, educația să devină catalizatorul dezvoltării economice.

Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, cercetările privind capitalul uman au luat o amploare deosebită, ca urmare a planurilor de ajutorare a regiunilor devastate de război (Europa Occidentală, Japonia), dar și a altor regiuni subdezvoltate (Africa, Asia). Aceste planuri presupuneau transferuri de capital și de tehnologie, a căror eficiență și finalitate era strict dependentă de nivelul de educație a populației autohtone care le folosea. În același timp, cercetările din Statele Unite au ajuns la concluzia că, istoric vorbind, peste 40% din creșterea de venit pe cap de locuitor din aceasta țară este rezultatul investițiilor educaționale. Totuși, la acea vreme, rezultatele analizelor și cercetărilor nu au avut implicații asupra politicilor educaționale. Efectul a fost mai mult de a crea în cadrul societății opinia că era benefic să se mărească investițiile în educație atât în țările dezvoltate, cât și în cele mai puțin dezvoltate, fără a se indica un instrumentar de alegere a variantei optime de investiții și fără a se preciza cum contribuie educația, în mod concret, la procesul dezvoltării.

Mai târziu, pe baza unor studii privind capitalul uman, C. A. Anderson și M. J. Bowman²(1963) au emis ipoteza că învățământul primar (acolo unde practic se realizează alfabetizarea societății) influențează mai mult nivelul de dezvoltare economică decât învățământul secundar sau terțiar. Această optică s-a dovedit a fi eronată. Experiența umană a demonstrat că nu este de suficientă dezvoltarea învățământului primar (care furnizează informații puține și cu caracter general) pentru a obține o dezvoltare economică.

Tot în aceeași perioadă, F. H. Harbison și C. A. Myers³(1964) au realizat un sistem de indicatori privind capitalul uman. În ciuda celor afirmate de predecesorii lor, acești indicatori sunt astfel construiți încât să reliefeze importanța învățământului secundar și terțiar la dezvoltarea economică. Din păcate, folosirea indicatorilor menționați mai sus a avut efecte dezastruoase asupra dezvoltării anumitor țări. Mai concret, a condus la o mare discrepanță privind fondurile alocate pentru învățământul primar, secundar și terțiar, primul fiind privit doar ca un furnizor pentru învățământul secundar. Astfel, ideea că pregătirea tehnică și științifică, realizată în învățământul secundar și terțiar, ar avea o contribuție mai mare la dezvoltarea economică s-a dovedit a nu avea fundament.

La sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80 a apărut o nouă modalitate de analiză a relației educație - dezvoltare economică. Această nouă tendință se baza pe analiza cost - beneficiu și a ratelor de rentabilitate, ale cărei concluzii și implicații politice au fost analizate pentru prima oară de G. Psacharopoulos în două studii majore⁴ (1973 și 1981). Pe scurt, concluziile au fost următoarele:

> în toate țările ratele de rentabilitate sunt maxime la nivelul primar;

² C. A. Anderson, M. J. Bowman, *Concerning the Role of Education in Development*, London, Collier Macmillan, 1963

³ F. H. Harbison, C. A. Myers, *Education, Manpower and Economic Growth: Strategies for Human Resource Development*, New York, McGraw-Hill, 1964

⁴ G. Psacharopoulos, *Returns to Education: An International Comparison*, San Francisco, Jossey-Bass, 1973

- > în țările mai puțin dezvoltate ratele de rentabilitate în educație (care exprimă eficiența acestei activități) sunt mai mari decât în țările dezvoltate;
- > ratele de rentabilitate pentru învățământul general sunt mai mari decât ratele de rentabilitate pentru învățământul tehnic sau științific.

Implicațiile politice ale acestor concluzii sunt evidente atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele mai puțin dezvoltate. Ambele trebuie să faciliteze dezvoltarea învățământului de la nivelul inferior (primar) și să acorde o atenție sporită învățământului secundar și terțiar datorită costurilor mai ridicate pe care le implică acesta. În mod special, trebuie să se țină cont de pericolul unei subvenționări masive a nivelului terțiar de învățământ, unde ratele individuale de rentabilitate pot fi mari, dar beneficiile sociale nesigure (de exemplu, ca urmare a emigrării persoanelor cu studii superioare în alte țări).

Cum contribuie educația la dezvoltare?

Deși literatura economică prezintă numeroase argumente referitoare la rolul educației în dezvoltarea economică, ea nu a precizat clar modalitățile în care școala influențează indivizii pentru a deveni mai productivi și nici nu a studiat îndeajuns acele efecte necuantificabile care contribuie indirect la dezvoltarea economică.

Studii privind modul în care școala influențează indivizii pentru a deveni mai productivi au fost făcute încă din anii '70: mai cunoscute fiind cele realizate de D. C. McClelland și D. G. Winter⁵(1969) și A. Inkeles și D. B. Holsinger⁶(1974). Aceste analize au condus la ideea că educația induce anumite schimbări în atitudinea membrilor societății, cu efecte directe asupra dezvoltării. McClelland a reușit să demonstreze că perioadele istorice de dezvoltare economică și socială au fost însoțite de o creștere a „nevoii de acumulare” a populației, care nu poate fi satisfăcută decât prin educație. În același timp, A. Inkeles a sugerat ideea că „modernizarea societății” nu poate fi posibilă fără o atitudine individuală adecvată care este, într-o proporție covârșitoare, rezultatul educației. În opinia lui A. Inkeles, principala contribuție a educației la dezvoltarea societății se fundamentează pe capacitatea de a transforma atitudinile și valorile individuale de la „tradițional” la „modern”. Fără îndoială, au existat și alți autori care au studiat legătura dintre educație și dezvoltare economică. Astfel, J. R. Goody și I. Watt⁷ (1968) au afirmat că existența unei tradiții privind alfabetizarea este esențială pentru o atitudine „rațională” în orice societate care, la rândul ei, contribuie la dezvoltarea economică.

În privința efectelor necuantificabile ale educației, analizele s-au concentrat pe două mari direcții :

1) Relația dintre educație și sistemul politic.

Studiile efectuate până în prezent sugerează faptul că educația contribuie la dezvoltarea economică numai în cazul existenței unui sistem politic democratic, care să asigure un transfer de putere corect și normal. Interferența celor două noțiuni (educație și sistem politic) este susținută și de analizele efectuate în țările dezvoltate potrivit cărora stabilitatea politică, asociată cu un transfer de putere normal și cu un nivel redus al violenței este limitată doar la acele țări a căror populație prezintă un nivel ridicat de educație.

Dacă ne referim la România, „există o profundă criză de caractere, o profundă criză morală, ce se suprapune peste sistemul crizelor economice și politice.”⁸ Soluțiile unor astfel de crize sunt imposibil de găsit înafara sistemului de învățământ și educație.

2) Relația dintre educație și creșterea demografică.

Analizele efectuate au demonstrat teza potrivit căreia creșterea demografică este în mod necesar fundamentată pe mărirea speranței de viață. La rândul ei, speranța de viață se bazează pe educație, datorită modului de hrană și a diagnosticelor îmbunătățite, a reducerii timpului de muncă și a dificultății muncii etc.

Totuși, trebuie recunoscut faptul că, în ciuda numeroaselor cercetări ale științelor sociale privind rolul

⁵ D. C. McClelland, D. G. Winter, *Motivating Economic Achievement*, New York, Free Press, 1969

⁶ A. Inkeles, D. B. Holsinger, *Education and Individual Modernity in Developing Countries*, Leiden, Brill, 1974

⁷ J. R. Goody, I. Watt, *The Consequences of Literacy*, Cambridge, Cambridge University Press, 1968

⁸ A. Gorun, *Educația încotro? Modele de administrare a sistemului educațional*, Ed. Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2010, p124

educației în dezvoltarea unei societăți, implicațiile acesteia nu sunt atât de evidente. De altfel, în trecut, în aproape toate țările dezvoltate de astăzi, una dintre principalele slăbiciuni ale planurilor de dezvoltare era aceea că foloseau concluziile cercetărilor în mod selectiv, pentru a justifica politicile educaționale ale acelor vremuri care erau adoptate din cu totul alte motive (de cele mai multe ori, politice).

Efectele negative ale subeducării

Fără îndoială, lipsa educației și a unei pregătiri profesionale adecvate are efecte negative atât asupra individului, cât și asupra comunității din care face parte.

Un prim efect negativ se referă la *discrepanța veniturilor* obținute de persoane care au beneficiat de educație, față de celelalte persoane. Într-adevăr, o persoană care a absolvit un liceu sau o instituție de învățământ superior înregistrează, pe întreaga perioadă de viață, un venit mai mare decât o persoană care a absolvit gimnaziul. Mai trebuie precizat că acest efect se propagă în lanț, sub forma unui bulgăre de zăpadă. Mai concret, persoana care nu a beneficiat de educație, și în consecință are un venit mai mic, nu va avea resurse financiare suficiente pentru a putea contribui la educația urmașilor săi.

Un alt efect negativ al lipsei educației se referă la *excluziunea socială a indivizilor*. Conform lui T. Burchardt⁹, prin excluziune se înțelege procesul de neparticipare pe termen lung la viața economică, civică și socială a unui individ, în cadrul comunității din care face parte. Forma cea mai des întâlnită de excluziune este aceea de pe piața forței de muncă. Astfel, mai multe studii sociologice efectuate la nivel național se referă la faptul că majoritatea indivizilor fără educație nu au lucrat niciodată cu carte de muncă. Activitățile desfășurate de ei sunt fie în domeniul agriculturii („la sapă”, „la porumb” sau „la fermă”), fie în economia subterană (munci ocazionale, ziliere, care nu presupun o calificare). Tinerii care nu au mai urmat o altă formă de învățământ după educația primară, precum și cei care au abandonat școala în timpul învățământului obligatoriu au reușit să învețe o meserie fie de la părinți (zugrav, tâmplar, tapițer, mecanic auto), fie la locul de muncă unde au lucrat pe o perioadă scurtă de timp. Ca o consecință a acestui efect negativ al lipsei de educație, indivizii se pot confrunta cu diverse probleme la locurile de muncă: starea de nesiguranță privind locul de muncă, întârzieri la plata muncii prestate, permanenta suspiciune a angajatorului față de ei, obligația depunerii unei garanții la angajare care de multe ori depășește veniturile obținute în câteva luni de zile de muncă etc. Concluzia generală a acestor studii sociologice este aceea că indivizii fără educație sunt afectați într-o proporție mult mai mare de fenomenul de excluziune de pe piața forței de muncă decât cei care au beneficiat de educație.

Efectele negative ale supraeducării

Nu putem încheia această analiză a relației educație - dezvoltare economică fără a prezenta și câteva efecte negative ale supraeducării.

În țările dezvoltate, expansiunea postbelică a învățământului a fost asociată cu rapida dezvoltare economică. Cererea de forță de muncă calificată (educată) ținea pasul cu oferta de muncă și de aceea ratele de rentabilitate individuale sau sociale erau relativ constante. Totuși, odată cu diminuarea ratei de dezvoltare economică, s-a observat o scădere semnificativă a ratelor de rentabilitate, mai ales pentru învățământul terțiar. Era evident că forță de muncă era „supraeducată” și a apărut un oarecare scepticism referitor la continuarea investițiilor în domeniul educației, cel puțin la nivelul efectuat până atunci.

În mod ironic, problemele și îngrijorările actuale din țările dezvoltate privind învățământul au fost anticipate cu cel puțin un deceniu de către țările mai puțin dezvoltate. În continuare, în mod exemplificativ, vom prezenta două efecte negative ale supraeducării.

Efectul de „roată dințată”

În condițiile actuale ale unei dezvoltări fără precedent a științei și tehnologiei, persoanele care au o pregătire

⁹ T. Burchardt, J. Le Grand, D. Piachaud, “Social Exclusion in Britain 1991-1995”, *Social Policy and Administration*, 1998

specifică pentru ocuparea unui post sau pentru desfășurarea unei profesii dețin un avantaj covârșitor față de cei ce nu au pregătirea necesară. Acest lucru a condus la o majorare a cererii pentru nivelurile superioare de educație (secundar și terțiar), care în schimb, a dus la o creștere a nivelului minim de educație necesar ocupării posturilor. Acest efect, cunoscut sub denumirea de „roată dințată”, a avut două consecințe negative asupra forței de muncă. Mai concret a condus la :

- ♦ îndepărtarea celor mai puțin educați de la slujbele lor de către indivizii cu educație superioară. Studiile realizate au infirmat credința potrivit căreia persoanele cu studii superioare acceptă numai poziții corespunzătoare cu pregătirea lor deși poate, de fapt, ei așteaptă oportunități de angajare. Atitudinile lor sunt realiste și se adaptează condițiilor de pe piața forței de muncă, acceptând, cel puțin pentru perioade scurte de timp, slujbe inferioare pregătirii lor;
- ♦ accentuarea problemelor de angajare pentru cei cu educație superioară (nivelul secundar și terțiar). Experiența a arătat că acest tip de efect se manifestă cu precădere în țările mai puțin dezvoltate unde există o subvenționare masivă a învățământului de către stat (și, în consecință, o flexibilitate mai mică a sistemului de învățământ) și o rată a șomajului destul de ridicată.

Totuși, în literatura de specialitate s-au exagerat efectele negative ale acestui fenomen. În primul rând, este destul de dificil de măsurat incidența lui asupra indivizilor. Astfel, o parte dintre persoane, considerate fără loc de muncă, nu pot ocupa anumite posturi corespunzătoare cu așteptările lor datorită lipsei de pregătire și calificare și nu datorită înlăturării lor de către persoane cu educație superioară. În același timp, ocuparea unui post de către o persoană supracalificată, este destul de limitată ca timp, deoarece aceasta își dorește găsirea unei slujbe corespunzătoare pregătirii ei.

În loc de concluzie, putem afirma că educația îmbunătățește bagajul de cunoștințe și aptitudini al indivizilor. Din acest motiv, ei sunt predispuși să-și găsească un loc de muncă adecvat pregătirii lor, care să le furnizeze un venit corespunzător. În măsura în care găsesc aceste oportunități de muncă în mediul în care trăiesc, își vor desfășura activitatea acolo, contribuind la dezvoltarea economică a zonei respective. În situația în care nu găsesc aceste oportunități, atunci vor migra spre alte zone (de regulă din mediul rural spre cel urban), generând efectele negative prezentate anterior.

BIBLIOGRAFIE:

- [1]Anderson C.A, Bowman M.J, *Concerning the Role of Education in Development*, London, Collier Macmillan, 1963
- [2]Angelescu, Coralia – „*Economie. Ediția a VII-a*”, Editura Economică, București, 2005; [3]Becker S. Garry – „*Capitalul uman. O analiză teoretică și empirică cu referire specială la Educație*”, Editura ALL, București, 2007
- [4]Burchardt T, Le Grand, D. Piachaud, “*Social Exclusion in Britain 1991-1995*”, *Social Policy and Administration*, 1998
- [5]Georgescu D.- „*Reforma învățământului-o șansă pentru schimbarea de mentalitate*”, Ed. Trei, București, 2009
- [6] Goody J.R, Watt I, *The Consequences of Literacy*, Cambridge, Cambridge University Press, 1968
- [7]Gorun A. – “*Contribuții la reconstrucția identității educației naționale. Siteze*”, Editura Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2015
- [8]Gorun A. – “*Educația încotro? Modele de administrare a sistemului educațional*”, Editura Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2010
- [9] Inkeles, D. B. Holsinger, *Education and Individual Modernity in Developing Countries*, Leiden, Brill, 1974
- [10]Marinescu C.- „*Educația-perspectiva economica*”, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2011
- [11] Psacharopoulos, *Returns to Education: An International Comparison*, San Francisco, Jossey-Bass, 1973
- [12]*The role of education and training in the implementation of the Europe 2020 Strategy* (february 2011)